

Hij staat met de anderen te wachten voor de zware deuren; zijn mooie paraplu rust op zijn schouder. Boven hun hoofd, hoog op de boog van de poort, is het driehoekige fronton met de leeuw van de Staten-Generaal in het donkerblauwe leisteen van Robbeneiland gebeiteld, en de schilden van de zes kamers tussen de monogrammen van de Compagnie. Iedereen moet kunnen zien wie hier de baas is. Dit Kasteel, zegt Louis, is een buitenpost van de hel. Je kunt het gebouw natuurlijk niets kwalijk nemen, het is maar een stapel stenen, glas en hout, overeind gehouden door kalk van schelpen, verf en vertrekken vol documenten. Hij houdt van het Kasteel, die oude plek heeft een eigen karakter, vriendelijk, solide, duurzaam, betrouwbaar.

Om hem heen wachten raadsliden met pruiken, geüniformeerde soldaten, senior klerken te oud voor het Korps in hun bijna beste pak, arbeiders in hun werkpak en met hun gereedschap, lijvige slaven in het groene livrei van de Edele Heer en een lege draagstoel met een zittende hond op de deur geschilderd, ook slaven op blote voeten uit het slavenverblijf gekleed in bruine regenkleding die naar robbentraan rieken. Achter hen dromt het Korps Pennisten, geweren aan een band over de schouder. Hij wordt gegroet: ‘Goeiemorgen, Raadslid,’ zoals van hen werd verwacht en hij beantwoordt elke groet met een glimlach. De Raadsliden Rhenius, Le Sueur en Bergh staan daar met hun rotanwandelstokjes, dunne lippen en sombere gezichten; de raadsleden knikken naar hun collega zonder iets te zeggen, maar beantwoorden geen andere groet. De statusbewuste Kape-naars noemen dit ‘fatsoen’.

In zijn verbeelding hoort hij een sterke stem vlakbij hem schreeuwen: *‘Open in the King’s name, or we blow these damn’ doors down!’* Zijn antwoord is duidelijk: ‘Pennisten, hoeden af en houdt jullie hoofd laag. Mik op het midden van hun lichaam. Ontsteek het vuur, kies jullie doel, schiet!’ Klaar, dat is alles.

Het valse gelui uit de toren galmt nog over het paradeplein, met de wind mee over het dorp, over de onstuimige baai naar de zware batterijen, de De Chavonnes, de Amsterdam en de Grote *Moelje*, die als waakhonden uit de

hel voor hun dorp liggen, hun rijen zwarte ijzeren tanden ontbloot. Het geluid waait verder, over de rede met de bruine landsboten van de Compagnie, waar nu op elk schip de Nederlandse vlag in de mast wordt ontvouwd. Achter de massieve deuren van de poort horen ze een ketting die schakel voor schakel door ringen wordt getrokken, ijzer dat tegen hout klapt, een onwillig geschuif en dan gaat de poort krakend open. De fatale dag begint.

Hij, Le Sueur en Bergh lopen naar binnen onder het gewelf van geel ijsselsteen met zijn lichte echo en ze steken het voorplein in stilte over, somber door hun voorkennis van het onheil. Secundus Rhenius blijft achter om met de wachtofficier te praten over de inschrijving in het Dagregister van de vorige avond, wat geen eenvoudige taak is. Twee piekeniers, onderofficieren, salueren aan de voet van de trap; Le Sueur gaat langzaam en stram de trappen van het bordes op met zijn hand op de reling, daarna zichzelf met de jonge Bergh aan zijn zijde. Ze lopen met gebogen hoofd, rouwklagers in de lijkstoet van hun moederstad, denkt hij. Hij heft zijn hoofd en glimlacht; daar zal eerst om gevochten moeten worden.

Louis Thibault en de jonge Anreith hebben hun best gedaan om de onderkant van het bordes uit te hollen om zo de klank te versterken en naar de voorkant, over het voorplein, te verspreiden. Wanneer hier een toespraak wordt gehouden, zoals bij de verwelkoming van commissarissen, bij het voorlezen van een vonnis over muiters, bij veilingen van drank- en vleespacht, hoor je tot in de verste hoek van de voorhof elk woord dat gezegd wordt. Vooraan, in het midden van de versierde koepel, heeft Anreith het schild en de leuzen van de Staten-Generaal geplaatst: *Concordia res parvae crescunt*. Harmonie doet kleine dingen groeien. Maar Louis, absoluut cynisch, heeft het lint met de leuzen zo gedraaid dat slechts twee woorden, 'kleine dingen,' tussen de pleister zichtbaar blijven: Door deze poort lopen kleine schepsels met kleine verstandjes. Maar hem zul je er niet over horen.

De dag waarop het bordes in gebruik werd genomen, had de Edele Heer de namen van architect Thibault, beeldhouwer Anreith en tekenaar Jones in het openbaar uitgesproken als Taaibolt, Enreeth en Djouns. Degeenen die oren hadden, konden het horen: Onze nieuwe Edele Heer beschouwt de wereld als Engels, zitten we nu op zo iemand te wachten?

Achter de dubbele deur van djatihout neemt een Javaanse slaaf met een pruik, een dunne baard en een haakneus, verouderd en opgedroogd als le-

venslang eigendom van Jan Compagnie, hun paraplu, mantel en hoed aan om aan de kapstok te hangen; zijn kleren ruiken vaag naar kaneel. William probeert al een decennium lang om vriendschap te sluiten met paai Absolom.

‘Salaam, nahaldar. Triema kassie.’

‘Goeiemorgen, heer Raadslid.’ Precies, berekend correct, zoals altijd zonder glimlach. Paai Absolom kijkt als Vader Tijd langs zijn neus neer op deze heren als waren ze een zwermpje trekvogels, een streepje mieren, een armoedig reizend circus van tijdelijk belang. Paai Absolom kan zich nog gouverneurs als Van Kervel en Swellengrebel uit de gouden jaren van de Compagnie herinneren en heeft in zijn tijd van leven twee commissarissen-generaal, een hoge commissaris, twee commissarissen en zes opeenvolgende gouverneurs door deze deur zien gaan. De secundusjes die hij heeft meegemaakt telt hij niet eens; wanneer hij Rhenius groet, kijkt hij over zijn hoofd heen. Als hij het Latijn beheerste, zou hij denken: *Res parvae*.

Een luitenant van middelbare leeftijd in een Nederlands zee-uniform wacht met de armen over elkaar, hoed op zijn knie, op een stoel naast de binnendeur om geroepen te worden. Zon, weer en wind hadden zijn schoongeschoren gezicht leerbruin gebrand. Over zijn rechteroog een zwarte lap.

De muren van de raadszaal zijn behangen met oranje met wit gestreept papier; dat was de keuze van mevrouw Van Plettenberg. Om de lange raads-tafel staan veertig stoelen van verschillend model. Op maandagochtend wordt de zaal geveegd en worden de stoelen in twee rijen tegen de muur geschoven, waardoor je duidelijk de verscheidenheid aan houtsoorten en stijlen kunt zien, van de stoelen die uit de verste hoeken van de thalassocratie van Jan Compagnie zijn aangedragen. Als een retourvloot op de rede ligt en de Brede Raad in zitting is, dreunt de zaal van hun geraas in het Duits, Deens en Zweeds. Dat je ieder jaar minder Hollands hoort, zegt veel over de omstandigheden van de Compagnie. Het Hollandse zeevolk is bijna totaal van de zee verdwenen en driekwart van de bemanning van elk thuisvarend schip is tegenwoordig Chinees. Hoe lang kan de Compagnie dat nog volhouden? De retourvloot van dit jaar is waarschijnlijk de laatste, wordt er gezegd.

Stoelpoten slepen over het dikke rood met bruine tapijt (*‘alkatief,’* zegt de Kapenaar). Commissaris Sluysken is er al en praat naar weerskanten met zijn kolonel Robert J. Gordon en de dikke opzichter Brand van Simons-

baai, die zich graag ‘resident’ laat noemen. De eerste twee keer dat Robert in de resoluties wordt genoemd heet hij Robert James, daarna wordt hij Jacob. De stem van Sluysken is kalm, koel en eentonig, hij stijgt of daalt niet, hij klinkt zielloos egaal en je moet goed luisteren, want hij insinueert vaak meer dan dat hij zegt. Zijn huid, wit en fijn als porselein, is het bewijs van een leven lang binnenshuis slijten achter bureau en balie, met ontelbaar veel grootboeken, kasboeken, journaals en leggers. Zijn hoofd is bijna kaal, een brede haarloze plek laat een halve maan witte haren over achter elk oor. Waarover praat hij met Brand? De aanvoer van vis vóór de blokkade in werking treedt, omdat slaven zonder hun vis opstandig zullen worden? Waarschijnlijk niet.

William beschouwt de ernstige gezichten aan het hoofdeinde van de tafel als een opstelling voor een officieel schilderij: ‘*De Kaapse Beleidsraad, 1795*’. Moe lijken ze allemaal, en gespannen. Wie van hen draagt de kiem van de twijfel? Sluysken, Gordon, De Wet ook, Rhenius wellicht. Omdat Rhenius weinig en langzaam praat maakt hij de indruk dom te zijn; hij is niet dom, maar lui, hij is gestopt met werken toen de Hoge Commissarissen hem over het hoofd zagen bij het benoemen van een nieuwe gouverneur. De anderen: Le Sueur, Van Ryneveld, Bergh, afkomstig uit generaties lang ingeburgerde families, hebben ook aangetrouwde familie met eigendommen die verlies en schade kunnen lijden.

Rhenius leunt over de tafel om iets uit de brief van de Prins van gisteravond aan het stokoude, slechtiende raadslid Le Sueur, nu vlak voor zijn aftreden, uit te leggen. Voor Le Sueur en zijn gezin is passage op een Delfts retourschip goedgekeurd; nu, tot nadeel van de Raad, is zijn aftreden uitgesteld. De zwart bepruikte fiscaal Van Ryneveld, met een constante uitdrukking van wantrouwen op zijn smalle gezicht, fluistert iets in het oor van De Wet. Van Ryneveld is het enige andere raadslid dat kerkdiensten bijwoont; de status van zijn collega’s doet zich daarboven verheven voelen. Soms wandelt de fiscaal met een open boek in de hand door de Laan en dan vragen de mensen zich af of dit uit liefde voor studie is of dat het mogelijk iets anders betekent. Hij heeft een vreemde belangstelling voor obscure theologie, het metafysische deel ervan: Wie is degene die Weggenomen zal worden, hoe is de naam van de Boze, het getal van het Dier, de datum van de komst van de Antichrist, wat zal er bij het Laatste Oordeel met de gevierendeelden gebeuren? Hij praat over dergelijke zaken zonder

ergens uit te komen. Deze typen, zegt kapitein Thibault bezwerend, vermoorden soms hun eigen gezin.

De Wet heeft zich half afgekeerd van de tafel, hij neemt een snuif met zijn pink in de lucht en zijn knieën ver uit elkaar. William lacht fijntjes en vraagt zich af of de man soms een dergelijke manier van doen in Franse boeken heeft gezien? Eigenbelang ligt De Wet na aan het hart; hij is heerszuchtig bij ondergeschikten (daar komen klachten over) en kruipt voor zijn meerderen. Bergh, de kassier, het jongste lid en nog maar pas twee maanden lid van de Raad, heeft hij leren kennen als een eerlijk man, die goede diensten aan zijn vaderland wil bewijzen.

Zijn zitplaats biedt hem uitzicht over het voorplein. Het glas in het raam van het Kasteel is horizontaal geribbeld door het dertien decennia lange smelten en zakken als van de was van kaarsen, want wellicht hoort dit tot het oudste glas op dit continent. Een vrouw in een donkere mantel en een jongeling met gebogen hoofd lopen over het voorplein naar het bordes, ook de jongen is in het donker gekleed. Ze wonen niet in deze gemeente; zij draagt geen wijde Kaapse hoepelrok. Haar houding is kaarsrecht; een onverwachte zonnestraal vangt haar haren en haar slanke schaduw valt ver naar rechts over het witte schelpengruis. Er komt een gedachte bij hem op: *Ben jij degene op wie ik heb gewacht?* Johannes de Doper heeft dit gezegd; het antwoord was: *Wie denken jullie dat ik ben, een riet dat wuift in de wind?*

Secretaris Georg Goetz, stipt en nauwgezet, bebrild en al half in Sluyskens gat gekropen, wacht met de vingertoppen tegen elkaar op het toestemmend knikken van zijn baas om het zilveren klokje (een afscheidsgeschenk van gouverneur Swellengrebel) te luiden. Hij legt zijn veren naast zijn kladboek en zandfles op het groene tafelkleed. Zijn inkt is vers aangeemaakt en goed doorgeroerd, daar kun je tienduizend rijksdaalders om verwedden.

Het ronde gezicht van Sluysken lijkt zo vriendelijk en onschuldig als de opkomende maan, dan glimlacht hij naar Goetz, en Goetz luidt het klokje een, twee, drie keer zoals dat van een kerk. 'De Raad is in zitting.'

'Goedemorgen, collega's. Nogmaals hartelijk welkom. Ik hoop dat jullie wat rust hebben gekregen? Dan gaan we nu verder. George,' (altijd met een Engelse uitspraak; hoe zou Goetz daarover denken?) 'je kunt de notulen van gisteravond en vanochtend maken onder de datum van vandaag. Robert, zijn de Engelse officieren nog in het dorp?'

Momsen van de melkerij had gezegd dat hij ervan overtuigd was dat Gordon een van de drie mannen was die heel vroeg in de ochtend op het platte dak van De Wit met een verrekijker en een kaart rondliepen en die in verschillende richtingen hadden gekeken en elkaar tekens hadden gegeven. De onderkaak van Gordon zakt een beetje. Gevangen. Met opgetrokken wenkbrauwen, zijn mond half open, de uitdrukking van verontwaardiging die er bijna constant op te zien is, draait hij zijn hoofd om. 'Ik zou het niet weten, Edele Heer.'

De voorzitter heft een hand, de palm naar boven, hulpeloos. William antwoordt behulpzaam: 'Ze hebben bij De Wit overnacht. Er stonden vanochtend mensen met een verrekijker op het dak van De Wit om de rede en de verdediging van het dorp te inspecteren. De Wit heeft hen vroeg in de ochtend naar Simonsbaai gebracht met zijn huifkar, hijzelf op de bok.'

'Van wie heb je dat gehoord?'

'Van Momsen, in de tuin.'

'Ik ben hen onderweg tegengekomen, Edele Heer,' zegt opzichter Brand, 'vlak bij Nuweland.'

Sluysken zegt kalm: 'We hebben gisteravond besloten om de burgermacht op te roepen en om alle *pasgangers* hier te krijgen. We gaan nu verder.' De stem van de commissaris valt koel op het naïeve oor, maar luister goed, denkt William: het blijft een hoffelijke beleefdheid, want hij alleen doet hier al het denkwerk. 'Ik heb iemand uit Simonsbaai laten komen om ons te informeren, maar de Raad moet zelf onderzoek doen.'

Iedereen is het met hem eens: zo gaat het voortdurend: knikken, mompelen, nogmaals knikken. 'Pasgangers hier krijgen,' broemt Brand. Zo, door gedachteloos te brommen, nooit vraagtekens te plaatsen, niets voor te stellen, niet te waarschuwen of te bemoedigen, zelf niets te doen of te zeggen, je mond te houden en je handen te vouwen met de ogen afgewend of neergeslagen, is hoe verraad wordt gepleegd. Je zwijgzaamheid wordt instemming, je instemming een wapen in de hand van de tegenstander, even ondermijnd als het geven van een landkaart of een wachtwoord aan de vijand.

William begint: 'Commissaris, ik stel voor dat tenminste één volwassen burger, zeg maar de oudste, van elke graanboerderij thuis blijft om het graanzaad in de grond te krijgen, nu het geregend heeft. Daarna kunnen ze zich komen aanmelden.'

‘Dank je, William. George, schrijf dat aan de landdrost van Stellenbosch. Schrijf eerst mijn bevel aan de wachtofficier om de oproep af te maken, zodat ik die kan ondertekenen. Dan geef jij dat aan paai Absolom. We wachten op je.’

Sluysken laat de brief met de handtekening van de Prins en het zegel van donkerpaarse lak rond gaan. De brief is vier maanden oud, gedateerd op 7 februari in Kew. Gisteravond hebben ze tot twee uur ’s nachts met de Engelse officieren de inhoud besproken. ‘Bouwstenen van de geschiedenis,’ had professor Coolhaas dergelijke staatsdocumenten genoemd, maar hij is het daar totaal niet mee eens; de geschiedenis ligt veeleer in de ontleding en de vertolking van het document. Kapitein Hardy heeft de Raad duidelijk gemaakt dat Franse legers Nederland zijn binnengevallen en hebben overmeesterd, en dat prins Willem asiel heeft gevonden in Engeland. Hij, beslist hoogst verontwaardigd, schrijft nu aan de Kaapse gezagvoerder om de Britse oorlogsvloot toegang te verschaffen tot de Kaapse havens en de soldaten in het Kasteel en elders toe te laten als troepen van een bevriende mogendheid die de Kaap tegen de Franse vijand komt verdedigen.

Maar dat kunnen ze niet. De Kaap behoort niet aan prins Willem, zijn brief heeft hier geen gezag. Begrijpt de Prins wel wat hij van hen verlangt? Gisteravond hebben ze het met een meerderheid van stemmen van de hand gewezen. Sluysken had geglimlacht en niet gestemd.

Met de secretaris weer terug en de veer in zijn hand, stuurt Sluysken de brief naar Goetz. ‘Kopieer dit in jouw notulen, George, en laat de matroos voor ons roepen.’

De in blauw geklede officier, kennelijk gewend aan kleine kajuitdeuren, komt zijwaarts gedraaid en licht bukkend, zijn hoed onder de arm door de brede opening naar binnen. Binnen gaat hij in de houding staan.

‘Goedemorgen, heren.’

William zegt: ‘Goedemorgen, luitenant.’ Twee of drie leden knikken, op Kaapse wijze. Gordon fronst de officier intimiderend toe, het is een kwestie van rang, van etiquette. Ze zijn allebei in uniform; waarom salueert de man niet voor hem? Veegezak kijkt tweemaal verbaasd rond. Wat zit hen dwars?

‘Ga zitten, meneer Verezak. Welkom hier bij ons.’

‘Veegezak, eerste luitenant van het fregat *Medenblik*.’ Het is een Texelse stem, de familie Veegezak heeft al generaties lang een intieme verhouding met de Noordzee. Hij trekt een zware vierkante kerkstoel van Birmees

kaaathout uit aan de onderkant van de tafel, schikt zijn zwaardschede naast zijn been onder de tafel en legt zijn blauwe hoed met het gouden boordsel op het tafelblad voor hem; hij legt hem zo dat de punt naar de middellijn van de tafel gericht ligt.

Voorzitter Sluysken kijkt op zijn papier. ‘Veegezak. Ja. Wat is er gebeurd?’ Over de schouder van Veegezak ziet William door het raam de vrouw met de donkere mantel op het bordes naast de deur. Haar gezicht is naar de andere kant gekeerd, ze loopt de trapjes af, het hoofd van de jongen hangt nog steeds voorover. Waarom wordt ze weggestuurd?

De luitenant zit rechtop, armen gevouwen. ‘De opzichter bij Muysenburg heeft laat in de middag laten weten dat er schepen liggen buiten de baai: zijn uitkijker op de piek kan heel ver zien, buiten de baai. We hebben gewacht om te horen of de vloot misschien voorbij zou varen, naar India, maar toen seinde de batterij op de zuidhoek en hees hij een Franse vlag. Dus, vijanden, voor zover we weten. Kapitein Dekker zei dat we ons moesten voorbereiden. We hebben kanonspannen gecontroleerd, geschut uitgerold en geladen, vuur en water bij elk stuk. De uitkijker in onze voorbram is elk halfuur afgelost. Zo zijn we blijven liggen tot de eerste platvoetwacht, toen kwamen ze in linie de baai invaren, op een loef van de overkantse oever af, met de noordwestenwind recht voor. Negen oorlogsschepen, met Franse vlaggen en wimpels. Prachtig om te zien.’ Ze horen de spontane waardering in zijn stem.

‘Laten we niet afdwalen,’ zegt Sluysken. Hier is sprake van een probleem waar ook het vaderland last van heeft, namelijk dat sommige Hollanders partij kiezen voor de Fransen. ‘Wat was er zo prachtig om te zien? Weet jouw schipper dat Brittannië onze bondgenoot is in de oorlog tegen de Fransen?’

‘Ik heb het over de avondzon op de zeilen. Bloedrood tegen de berg aan de andere kant van de baai. Ik stond in de voormast om de verre kijker van de uitkijker te gebruiken. Wat een prachtig gezicht, zei ik tegen de jongen.’

‘Ja,’ knikt Sluysken. ‘Eigenaardig rood. Ja, eigenaardig. En ik moet je vertellen, Verezak: In februari hebben we een brief van de advocaat van de Compagnie gekregen, dat het vaderland mogelijk van alliantie verandert. Met andere woorden, een nieuwe regering zal wellicht de Fransen in Nederland verwelkomen. Waarom? Omdat wat de Fransen mee zullen brengen, niets minder is dan een valbijl op een wagen en hun leuzen Vrijheid,

Gelijkheid en Broederschap. Weet je wat dat betekent? Het einde van het Huis van Oranje, van de onafhankelijkheid van ons land, van de Protestantse Kerk en ons eigen rechtsstelsel. De slaven worden vrijgesteld. Alles wat in '72 voor ons behouden was, staan we nu op het punt te verliezen. Een ernstig probleem. Advocaat Guepin waarschuwt ons om op onze hoede te zijn.'

Veegezak fronst zijn voorhoofd en zet twee bruine vuisten op de tafel, zo ver uit elkaar als de breedte van zijn hoed. 'Kapitein Dekker weet ervan. Maar die verrassing, die deed zich onverwachts voor, als ik die jongen niet bij zijn nekband had gegrepen, was hij uit de mast gevallen. Toen ze bijdraaiden om voor anker te gaan, ontvouwde zich waarachtig op elk schip een Engelse vlag in de top van de grootbram, net als een bloem en de Franse vlag gleed naar het dek.' Met een van zijn grote handen maakt hij een plotseling een flinke ruk naar rechts. 'Precies zo.'

Goetz strooit uitdrukkeloos zand over zijn geschrift. Gordon grinnikt, het lijkt alsof hij geniet van de voorstelling van Veegezak. 'Hoe sterk is de vloot?' Het probleem waarnaar Sluysken heeft verwezen, bevindt zich ook hier om de tafel: Sommigen steunen Oranje, de meesten kan het niets schelen; Gordon is een man van Oranje, hij is de Prins diensten schuldig voor zijn gunsten.

'Drie 74's, drie 64's, een fregat van 24 en twee sloepen, een 18 en een 16.'

'Daar heb je het al,' glimlacht de kolonel en laat zijn gele tanden zien. 'We kunnen gerust zijn.' Hij bedoelt dat de Engelsen vijfhonderd kanonnen hebben gebracht; Simonsbaai heeft slechts twee batterijen van vier twaalfponders elk en zij moeten die ongemerkt aan elkaar overgeven. Die gedachte is verachtelijk; luitenant Veegezak doet alsof hij het niet hoort. De tafel voor hem wordt een schip en hij zeilt weg; hij zoekt zijn toevlucht in beelden van hoge masten die kantelen bij deining, van ra's nat en glad van de eerste nachtelijke dauw, opgebonden zeilen die rukken en klapperen in de wind zodat zware talies in het rond vliegen en dreigen je hersens in te slaan, een wiegend dek onzichtbaar ver onder zijn voetzolen en door steeds donker wordende zeilen versluierd, dat alles zwemt voor zijn ogen. Ah, dan is er een officier ver, ver van de stem van zijn schipper. Niet naar beneden kijken, zegt hij tegen de *hooglopers*, voor je uit kijkt, laat je voeten het voelwerk doen.

‘De schipper heeft me naar beneden geroepen, Veegezak,’ zei hij (de luitenant legt nadruk op zijn naam), ‘dit is geen eenvoudige zaak. Jij spreekt Engels. Pak de jol en ga eens uitzoeken wat ze willen. Stel de gewone vragen, welke schepen, waarvandaan en waarheen, wie is de admiraal? Gebruik je gezonde verstand. Als ze alleen op verversing uit zijn, dan is het in orde. Neem deze blauwe doek mee, die is niet rood of wit, snap je? Zodra het er naar uit ziet dat ze eerlijk zijn, loop je naar de lijkant en wapper je ermee in onze richting. Onze seiner houdt je door de verrekijker in de gaten en ik zal antwoorden met een landsvlag aan de bezaanpiek.’

‘Hoe liep het af?’ vraagt Sluysken rustig, zijn weke vingertoppen tegen elkaar.

‘Het is een lelijk stelletje moederskinderen en ze vinden onze natie de minste. Het was moeilijk om bij de hoge pief te komen. Ik moest antwoorden hebben, en het enige wat ik had was dit uniform. Ik werd van de een naar de ander gestuurd op het vlaggenschip, niemand wilde zijn gezicht laten zien. Van de kwartiermeester bij de valreep naar de wachtofficier met de verrekijker onder de arm, vandaar naar de schipper in zijn kajuit, en terug naar de wachtofficier. De admiraal kreeg ik niet te zien.’

‘Dus?’ vraagt Sluysken.

‘Wachtschip, volgens mij. Waarvandaan? Portsmouth en Southampton. Waarheen? De Kaap. Jullie admiraal? Elphinstone. Doel? Toen liet hij mij naar de kajuit brengen. Daar zat de schipper met een brief voor zijn neus. “Tekens hier en geef hem dan aan jouw kapitein, hij is voor de Kaapse gouverneur”, zei hij.’ Veegezak wijst naar de tafel voor secretaris Goetz. ‘Ik zie hem daar liggen, die daar.’

‘Weet je wat erin staat?’

‘Kapitein Dekker heeft hem opengemaakt.’

‘Wat is de politieke gezindheid onder jullie officieren?’

‘De officieren meestal Oranje. Het volk is verdeeld, Oranje en Patriotten. Ze vervloeken mekaar en gebruiken ook hun vuisten. Onze schipper laat dertig slagen geven zonder een kant te kiezen. Gedraag jullie zo dat de vijand geen enkele maaltijd aan wal te eten krijgt, zegt hij. Wie is onze vijand, vragen ze dan, de Fransman of de Engelsen? (Veegezak haalt zijn schouders op.) In vreedestijd degene die eisen aan jullie geweten stelt, maar als er geschoten wordt, doe je je plicht en kijk je waar je officier zijn zwaard heen wijst; volg hem en schiet raak.’

Williams hart wordt warm voor de luitenant.

‘Nou, Veresak,’ zegt de Edele Heer. ‘Heb je met de doek gewapperd?’

‘Nee. Ze waren onder de indruk dat jullie hier al van het nieuwe bondgenootschap met Frankrijk weten. Waarom anders die valse vlaggen?’

‘Is er nu een Hollands bondgenootschap met Frankrijk?’

‘Dat leid ik van hun gedrag af. Schipper Dekker zegt dat we de Engelsen als vijanden beschouwen.’

‘Dank je voor je moeite, en bedank je schipper.’ Sluysken ziet dat Veegezak, misschien uit ongeduld, zijn twee vuisten opent en zijn handen op hun zijkant gekeerd op tafel plaatst, duimen naar boven. Hij trekt zijn oogleden op. ‘Ja, is er nog iets?’

De luitenant slaat op de tafel met zijn rechterhand. ‘Mijn naam is Veegezak. Maar wat meer is: Pas op, deze mensen zijn ver van huis en het kan ze allemaal geen duivel of de mallemoer schelen. Ik heb hen horen praten. Ze zijn gekomen om jullie stad en jullie kolonie te pakken. Er is aan hen buit beloofd, rangen, misschien stoelen in het parlement. Wie zou zijn leven dan niet wagen? Luister goed naar wat ik jullie zeg: Er staat hier een inbreker voor jullie raam, hij heeft zijn koevoet, zijn knuppel en zijn baalzak meegebracht. Hij zal niet met lege handen naar huis gaan. De oorlog in Europa is gisteravond naar de Kaap gekomen en jullie zullen kruit ruiken. En nog iets: In Simonsbaai liggen twee Compagnieschepen bestemd voor de Oost. Maak hen gereed zodat ze morgen samen met ons kunnen vertrekken, zo niet, dan raak je ze kwijt.’

‘Dank u, meneer Veegezak. Daarover zal de Raad een beslissing nemen. Hebt u vervoer terug?’

‘Luitenant Veegezak. Ik ga terug met de postwagen.’ Voor hij opstaat, kijkt hij de raadszaal rond en schikt de schede weer naast zijn been, dan pakt hij zijn hoed op. ‘Dit lijkt me wel een aardig Kasteel, hier. Als jullie hier geen ellende willen, berg de breekbare spullen dan maar op, want de Engelsen willen deze plek hebben. En hoe krijgen jullie hem weer terug?’ Hij wijst naar het papier op de tafel. ‘Dat staat daar niet in.’

‘Doe mijn complimenten aan je schipper,’ zegt Sluysken.

Terwijl hij de brede deur uitloopt, draait Veegezak zich weer zijwaarts, terwijl hij zijn zwaard tegen zijn broekspijp aan houdt. Als de zwijgende slaaf de deur dichtdoet, wendt Sluysken zich naar links: ‘Zo, nu jouw advies, Robert.’

Gordon knikt tevreden. ‘Mijn plicht is gelukkig duidelijk. Het bevel van de Prins luidt onze Engelse vrienden te ontvangen zoals we in ’81 de Franse huurtroepen hebben ontvangen. Ik denk dat deze matroos het sein met de doek heeft gegeven. Ik beveel onderhandeling aan om tot een schikking te komen met sir George Elphinstone dat ze de Kaap voor de prins zullen bewaren, maar dat de Britten onder de Edele Heer zullen blijven ressorteren en onze eigen regering aan zal blijven. Daar zullen ze tevreden mee zijn.’

‘Een “sir”, hè? Waar heb je dat gehoord? Je noemt drie eisen, het verschil is dat de Prins de huurtroepen van ’81 niet heeft gestuurd, maar onze eigen Directeuren. De Prins is de grootste aandeelhouder, de zogenaamde hoofdparticipatant. Hij heeft echter geen uitvoerende macht gekregen. Jij, Christoffel?’

Opzichter Brand neemt snuif, bedient met duim en wijsvinger het ene na het andere harige neusgat, niest drie keer luidruchtig in een geruite zakdoek en veegt zijn neus af. ‘Ik ben het met hem eens. Ik had het zelf niet beter kunnen zeggen.’ Sluysken fronst zijn voorhoofd, De Wet fronst, Van Ryneveld fronst. Niezen is niet erg fatsoenlijk.

William wacht niet langer op zijn beurt; het lijkt wel of Hardy en Mackenzie van de nachtelijke vergadering zelf hier onzin zitten uit te kramen. ‘Meneer de Voorzitter, helaas hebben we gebrek aan tijd. We weten niet hoe de situatie in Nederland is. We moeten kennelijk de allerbeste verdediging voorbereiden, en het bestuur behouden tot we weten wat zich in Nederland afspeelt en wat er van ons hier verwacht wordt. Ten tweede: Die brief komt van een vluchteling vanuit het buitenland. Is hij gevlucht omdat zijn volk de Fransen heeft verwelkomd? Zijn brief, als de handtekening echt is, is niet door de Staten-Generaal bekrachtigd en we weten dat zij, niet de Prins, onze vaste regering vormen. Hij mag hier geen eisen stellen en Engeland zal uit liefde voor Prins Willem echt geen vloot sturen, hun zaak is puur eigenbelang. Hun aanval kan over land vanuit Simonsbaai komen ofwel ze kunnen de vloot hier naar de Tafelbaai brengen en ons dorp beschieten. Mijn vermoeden is dat zij onze sterke kustbatterijen en het winterweer zullen vermijden, met andere woorden, dat de troepen van kolonel Gordon op het land op de proef zullen worden gesteld. Ons wachtwoord moet “paraatheid” zijn. Laten we van tevoren eventuele slagvelden bepalen en onze acties vooraf plannen.’

‘Dat zullen de bevelhebber en de krijgsraad doen,’ zegt Gordon. ‘We hebben geen hulp nodig.’

‘Wat is je plan dan? Ik wil niet als een schaap omringd door wolven staan wachten. Leg ons je plan van aanval uit.’

De jonge Bergh vraagt: ‘Hoe kunnen we weten of een meerderheid van de Nederlanders de Fransen heeft verwelkomd en de Staten-Generaal het stadhouderschap hebben afgeschaft? Met andere woorden, stel dat er wel een wettige overheid bestaat en dat de Engelsen ons met opzet voorliegen?’

De voorzitter negeert de onverwachte bijdrage van Bergh. ‘Het voorstel van William. Wie is voor?’ De voorzitter kijkt de tafel rond. ‘Tegen? Twee. Schrijf dat op, George. We sturen een commissie richting Simonsbaai om de situatie te onderzoeken en verslag te doen aan de Raad. Wil jij gaan, William?’

‘Graag. Aantal schepen, bemanning en kanonnen, aantal soldaten aan hun kant en wat wij daartegen het veld in kunnen brengen. De toestand van onze batterijen en hun uitrusting, de bereidheid van ons volk. De beste plek, tijd en manier voor onze aanval.’

‘Eén ding kan ik je wel zeggen,’ verdedigt Gordon zich. ‘De ene plek is net zo slecht als de andere. Wat wil je eigenlijk weten?’

‘Jij hebt een schikking na onderhandeling voorgesteld.’ William glimlacht naar de voorzitter. ‘Wij hebben alleen huurtroepen en burgers, u weet dat Machiavelli bevelhebbers heeft gewaarschuwd om niet alleen op huurtroepen te vertrouwen.’

‘We hebben niets dan huurtroepen,’ zegt Gordon klaaglijk, fronsend. ‘Dat zijn we nu eenmaal. Ik ben een huurling.’

De fiscaal zegt, met snuif op zijn duimnagel: ‘Er is veel bij Machiavelli wat niet goed is om te weten. Veel slinkse omweggetjes. Daar is hij berucht om.’ Machiavelli wordt vaak geciteerd, denkt William, maar zelden gelezen.

‘Waar hebben ze het over?’ fluistert Le Sueur aan het oor van De Wet.

‘Over een paapsgezinde uit vroeger tijden. Hij heeft een boek geschreven.’

‘William, de Kaap wordt al een anderhalve eeuw door huurtroepen verdedigd.’

‘Er is nooit gevochten, voorzitter, behalve tegen inboorlingen. Dan stonden de burgers vooraan.’

‘Terug naar het heden. We moeten gebruiken wat we hebben.’

‘Wat de Raad onmiddellijk moet weten, commissaris, is de houding van ons personeel en van onze twaalfduizend slaven, de toestand van onze fortificaties, onze landingsboten, onze groentetuinen, onze watervoorraad in Simonsbaai en de toestand van de boerderijen in die omgeving. Daarna kan de Raad aan de hand daarvan besluiten nemen en optreden.’

‘Dat kan ik jou ook vertellen,’ zegt Brand. ‘Ik kan hem dat alles vertellen, Edele Heer.’

‘Daar twijfel ik niet aan, Christoffel. Hoe denkt de indringer over onze situatie, kun je dat ook zeggen?’ Waarna Brand niet snel meer zijn mond open zal doen. ‘William?’

Die telt op twee vingers: ‘De aard van het terrein van Simonsbaai tot Muysenburg, van daar tot Wynberg, van Wynberg af tot hier. Waar vechten we met veldkanonnen, waar met voetsoldaten, waar met de ruitery, waar met scherpshutters, waar met houwitsers.’ Het zijn allemaal punten die Machiavelli sterk benadrukt.’

‘Wat zijn houwitsers?’ fluistert Le Sueur De Wet toe. De Wet leunt naar hem toe en fluistert: ‘Bergkanonnen, denk ik.’

‘Dit zijn alleen mijn zaken,’ zegt Gordon, maar Sluysken kijkt hem met grote ogen aan.

‘Nee, ik neem de besluiten. Wat zegt Machiavelli, William?’

‘Vergeet het weer, de moeite en de kosten. Zorg dat je als eerste aankomt met de meeste mensen, schiet als eerste, schiet het snelst, schiet als laatste, schiet om te doden. Misleid en verras hen, val aan, geef ze geen kans zich te herstellen. Wis hen uit voor er versterking voor hen komt.’

‘Wie wil je met je meenemen, William?’

‘Een actieve burgerofficier als kapitein Van Reenen. En ingenieur Thibault.’

‘Goed,’ zegt de voorzitter en krabbelt zijn naam onderaan een tweede document. ‘Neem toch die aardige Taaibolt mee van hier. Verzamel informatie voor ons.’

‘Nog iets: Veegezak had het over uitvarende schepen. Dat zijn de *Geertuida* en de *Willemstad*.’

‘Goed, daar zal voor gezorgd worden. Olof, Johannes?’ De Wet en Le Sueur knikken zonder de voorzitter aan te kijken. Hun vaarbrieven liggen al te wachten op zijn tafel.

‘Ik zou graag twee postduiven meenemen. Is de postduiven de weg geleerd van Simonsbaai tot hier?’ Hij wendt zich tot Brand: ‘Heb jij duiven?’

‘Waarom?’

‘Van Simonsbaai tot hier is zeven uur te voet voor een boodschapper. Een postduif heeft een half uur nodig.’

Ze kijken allemaal naar Gordon, die zich met een ontevreden gezicht van de een naar de ander wendt.

‘Je doet me zo aan je overleden vader denken, William,’ zegt raadslid Le Sueur links van hem dromerig; dat is de volledige bijdrage van de oude man aan de dringende kwestie van de verdediging van de Kaap. Le Sueur en De Wet, huisvrienden en er allebei tuk op Edele Heer genoemd te worden, zijn het meestal eens met wat de anderen zeggen. Het lijkt wel of ze om beurten nadenken en proberen zich te herinneren: hoe heetten die twee Hoge Commissarissen ook al weer van drie, vier jaar geleden? En wat is er toen van hen en hun belangrijke taak terechtgekomen?

De deurwacht schuifelt op klikkende *kaparrings* achter de stoelen voorbij, buigt zich bij Sluysken naar hem over met een brief op een dienblad. De voorzitter zet zijn bril op om te lezen. ‘De heer Ross van de Britse vloot vraagt om audiëntie. Dat is de secretaris van generaal Craig. Kolonel Gordon en ik worden gevraagd naar het vlaggenschip te komen, of Robert alleen als ik niet kan. Nu gaan ze toch te ver. Schrijf, George: dat de Raad de audiëntie weigert; zeg dat we allebei hier nodig zijn. Schrijf een pas uit voor een licht rijtuig aan de stalmeester, voor een tocht naar Simonsbaai morgenvroeg. Robert, stuur majoor De Lille er met tweehonderd voetsoldaten en honderd kanonnen naar toe. Christoffel, zorg dat ze daar gehuisvest en van alles voorzien worden.’ En weer aan Gordon: ‘En kom alsjeblieft na de middag voor een bespreking over de verdediging van het dorp en de baai en breng je majoor van de artillerie en de equipage-meester mee.’

Ogen richten zich op de kolonel. Gordon haat het om bevolen te worden; dat weet iedereen. Hij vindt het verkeerd en irritant dat een ander hem voor wat zijn soldaten betreft, bevelen geeft. Deze moeilijke kwestie heeft hij herhaaldelijk aan de Raad proberen uit te leggen. De Prins heeft hém het bevel over het garnizoen gegeven, maar commissaris Sluysken eigent zich het opperbevel toe. Als die twee elkaar tegen beginnen te werken, kan dat een ramp veroorzaken. Gordon staat op, trekt zijn rode jasje

recht, buigt stijf vanuit de heupen en grijnst; de gouden verf van zijn epauletten glimt en zijn sabelkoppel rinkelt als hij zich van het licht afkeert.

‘William, jij gaat ook mee.’

Thibault en Van Reenen, twee eerste klas knappe koppen. Zij kunnen het perfecte aanvalsplan op tafel leggen. Vriend Robert staat voor het grootste moment van zijn loopbaan, een veldslag die hem levenslang roem zal opleveren. Zo’n kans doet zich zelden voor en hij benijdt de kolonel zijn geluk. Majoor De Lille: het is de dappere officier aan het hoofd, het gezicht van ons verzet en de naam die in de schoolboeken zal blijven voortleven. De oproep, een schot elke twee minuten van de Imhoff-batterij, begint als William naar zijn kantoor op de voorhof loopt. Het gedreun wordt vanuit de ene hoek van het binnenhof naar de andere gekeerd, de zware muren om hem heen beven van de herhaalde slagen en een vochtige noordenwind stuwt bruine rook naar binnen, over de kantelen aan de zeezijde. De voorhof ruikt naar oorlog. In de korf aan de mast op Catzenellenbogen, net zichtbaar boven de borrelende rook, hangt een matroos, zijn arm om de paal, met een lange verrekijker op zoek naar de vaderlandse vlag bij de Soutrivier.